

kraj Prizrena (Glasnik srpskog naučnog društva 15, 283). I opatija Rtačka i monastir svetih Arhangela zacijelo se nalaze na starom slavenskom svetištu Dobroga boga.

Nakon Peiskerove studije nema dvojbe, da su imena svih Crnih Gora na Balkanu slavenskog poganskog vjerskog podrijetla. Iznad ušća Valbone, blizu sredovječne znamenite carinarnice Svetog Spasa na Crnom (!) Drimu, nalazi se još danas arbanaska pokrajina Malzi, Malcija, koja u srednjem vijeku nosi jednako slavensko ime Crna Gora (1444, oppidum Dagni cum Satho et Cerna Gora veli Mali Ixii). Tu je jasno vidljiva Peiskerova trojaka kulisa: Sveti Spas (Sventovid), rijeka Crni Drin (postoji i Bijeli Drin!), a preko Crna Gora (brlog zloduha ili deve). Takovo što moći će se zacijelo dokazati i za Crnu Goru kraj Tirane, za Malziju-Tirans, za skopsku Crnu Goru, a i za današnju Crnu Goru (Montenegro, Karagh), naslijednicu srednovječne Zete. Prvotna ova Crna Gora, čije se ime stalo širiti tek u 15. vijeku, bila je posve sitan kraj oko današnjeg mjesta Katuni izmedju Cetinja i Skadarskog jezera (v. Šufflay, Srbi i Arbanasi str. 33).

I sijelo slavne staro-srpske patrijaršije u Peći bez dvojbe je nadovezalo na starije pogansko dualističko svetište. To je divlje-romantička, teško pristupačna uvala među gudurama. Ta »peć«, kao i ona, što ju Peisker spominje kod Tremerja blizu Celja, isprva je bila Devina ili Vražja peć.

I arbanaski Mali Šent (Sveto brdo), gdje se u blizini nalazi glasovita sredovječna opatija sv. Aleksandra (Oroši), mora imati jednaku pogansku dualističku pozadinu. Ta drevna religiozna baza saradjuje kroz kršćanski sloj pri stvaranju hierarhičkih državnih ameba kod Crnogoraca (vladike) i Arbanasa u tursko doba. Za Mrkojeviće kod Bara pripovijeda Giustiniani (1553.), da stoje pod vodstvom popa Stefana, koji stanuje pod brdom kraj »Crne Pećine« (Šufflay, Srbi i Arbanasi 64.). Nakon Peiskerove studije posve je sigurno i to, da su bosanski Bogumili, preko Porfirogenetove Paganije, izravno sačuvali izvorene dijelove stare slavenske dualističke vjere.

(Obzor, Zagreb, 69/1928., br. 244, 2-3.)

Dr Milan Šufflay: ZARATUSTRA U CRVENOJ HRVATSKOJ

Prema fizikalnom znanju vrijeme je monodromo, jednosmjerno. Ono izgleda pozitivno, i ako je zastrta vrstnoća njegove biti time, što se ono u mehaničkim izrekama izraženo kao »tempus« ili »t« vazda javlja u drugoj potenci, dakle, pomnoženo samo sa sobom. Obrat ili reverzibilnost vremena je nemoguća. Prema Einsteinovoj naučnoj zamisli nije moguće ono, što je negda u svojoj mašti sanjao Flammarion, da bi se, naime većom brzinom od svjetla vrijeme dalo oku vidljivo preteći u svemiru, pak bi se sa stanovite svemirske točke moglo danas gledati događaje od prije tisuće godina u natrag, na primjer gibanje Cezarovih legija u Galiji. Jer brzina svjetla najveća je brzina tvarne sile, materijalne energije. Preko te brzine svaka konačna masa postaje neizmernom, sve Einsteinove zasade ništetnima, irealnima.

Ipak postoji u Životu sila, sila drugoga svijeta, kojom obrat vremena postaje moguć, ili barem kojom se za sada može umišljeno u vremenu putovati u natrag, u smjeru negativnoga vremena »-t«. Ta integrirajuća, sakupljuća sila drugoga svijeta jest pamćenje ili Mnema. Njoj u ovom, vidljivom svemiru odgovara sila teža ili gravitacija. Iz bezbroja duševnih pojava proizlazi, da Život ne zaboravlja ništa, baš ništa, da njegovom pomoću Mnema drugoga svijeta bilježi svaki dašak, gibanje svakoga praška; da je planetarni život jedno od sredstava, kojima ta velika sila drugoga svijeta bilježi svaki gubitak ovoga tvarnoga svemira. Njome se čovjek po vremenskim znakovima materije može gibati smjerom »-t«.

Sve većma raste pamćenje čovječanstva, sve dublje i jasnije prodire znanost u prošlost Zemlje, Života na njoj, čovječanstva. Sve oštirije znadu učenjaci: zvjezdoznaci, zemljoznaci, jezikoslovci i povijestnici čitati u vremenskim znakovima svemira. Jer u poprečnom rezu onoga što postoji, u »sankaru« kako bi rekli Indijci, sadržan je čitav uzdužni rez postajanja ili indijski »bhavo«. U zvjezdama i njihovom svjetlu udara u naše oči staro i mlado svjetlo; udara svjetlo zvijezda, kojih više nema ili koje su već utrnule. U slojevima kore zemaljske, pa u okameninama ili fosilima zabilježen je »bhavo« Zemlje i Života na njoj. Ljudski um čita te znakove i stavlja ih u tekuću vrpcu, pa tako nastaje smotak ili film prošlosti i tako putuje Mnema u smjeru »-t«. I ljudski jezici, gledani sa mnemičkoga stanovišta, nisu drugo već vremenski znakovi, šarolik ili mozaik preražličitih vremena. Kad ljudski um oštro uoči te znakove, rone iz njih čitavi propali svijetovi.

Čitav jedan takav propali svijet odkrio je i u svojoj knjizi zapisao na genijalan način, po jezičnim znakovima, po imenima mjesta i njihovom krajoliku pražki profesor dr Jan Peisker. On je proučio staro slavensko vrijeme i nedvoumno ustanovio »koje su vjere bili stari Slovjeni prije krštenja«.

Prema Peiskeru stari su Slaveni bili sljedbenici dvojne ili dualističke vjere Zaratustrine, koja je davno prije Isusa iz Irana (Perzije) stigla na skitske, danas ruske, poljane, gdje su kroz tisućljeća seljački narodi čamili pod nemilosrdnim jarmom nomadskih osvajaca. Ta je vjera priznavala dvije vrsti bogova: dobre i zle.

Upirući se u pisane i izkopane spomenike, u živo gradoslovje ili toponimiju oko hrama boga Sventovida na otoku Rujani (*Rügen*), pa na imena mjesta i gora u Alpama, Beskidima i na Kvarnerskom otočju (*Teufelsmauer, Strašidelnik, Strašidlo, Deiwelsberg, Koboldsstock, Čertuv Mlyn, Crna gora, Veli bok, Himmel, Himmelreich, Peć, Hudič, Teufelsgraben*) — Peisker je iznio nacrtne od 32 slavenska poganska svetišta. Sva su ta svetišta predočena kao klanci, i to uzki klanci sa tri vazda jednakom smještene pozadine: 1. tekuća voda (bistrica), 2. bogu posvećena gora lijevo i 3. zloduhova pećina desno.

Kao glavni dokaz, da se tu doista radi o Zarustrinoj ili Zoroastrovoj vjeri služe Peiskeru imena: *Djevin silaz*, *Djevin skok*, *Jungfernsteig*, *Jungfernsprung*, *Skoč-djevojka*. »*Devin*« je posvojni pridjev od »deva«, a ta riječ u Zendavesti, jeziku Zarustrinih svetih spisa označuje zloduhu-đavla. Kad su Slaveni postali kršćani, izgubili su pojam deva = zloduh i postavili na njegovo mjesto pojam deva = djevojka. Za nacrt slavenskih svetišta Peisker je i izvornik našao na Iranu. To je klanac Mazdoran (*Maz-dah Ahura*), koji se već u 2. stoljeću poslije Isusa na Ptolomejskoj karti spominje kao planina Mazdoran oros, između Irana i turkomanskih pješčara. Taj klanac dijeli planinu na dvije pole: lijeva se zove Ki-Mazdoran ili gora Mazdoran, a desna Kara-dagh ili Crna gora.

Peisker je dao putokaz, kako se i kod Slavena na Balkanu, koji su doseliv se sa sjevera došli najprije u doticaj s kršćanstvom, mogu pronaći jaki i brojni spomenici Zoroastrovoga seljačkoga poganstva. Pokazao je, kako je na sjeveru kod polabskih Slavena na mjesto poganskoga Sventovida stupio kršćanski svetac Sveti Vid (staroslavenski: *Sventi Vid*). Posve sličan razvoj morao se izvršiti i na Balkanu. Na to upućuje još danas veliko svetkovanje Svetoga Vida (Vidov dan) i Svetoga Jurja (Jurjev danak), koji je grčki pobjednik zmaja, zloduha, davla ili Zoroastrovoga »deve«.

Nakon Peiskerovih odkrića nema dvojbe, da su imena svih Crnih gora na Balkanu slavenskoga poganskoga vjerskoga podrijetla. I sijelo glasovite starosrbske patrijaršije u Peći bez sumnje je nadovezalo na starije pogansko dualističko svetište. To je divlje privlačiva i teško pristupačna uvala među gudurama, koju su stari Dubrovčani nazivali kadkad »Forno«, a leži na izlazu Pećske Bistrice iz uzkoga klanca u plodni kraj Bijelogog Drina. Sada je posve sigurno i to, da su bosanski Bogomili, Babune ili Patareni preko Porfirogenetove Paganije izravno sačuvali izvorne dijelove stare dvojne vjere.

Iz neobičnog štovanja Svetoga Vida i Svetoga Jurja, iz imena Crne gore, Peć i Djevičinih stijena, iz spomena Paganije kod Porfirogeneta te iz cjelovite skupine Bogomila u Bosni i Hercegovini jasno proizlazi, da je glavna jezgra stare dualističke vjere u srednjem vijeku bila između rijeka Neretve i Drina, u Staroj Duklji ili Crve-

ZARATUSTRU U CRVENOJ HRVATSKOJ

Premi Šlikovatnu njeni vrtlje je mon-
dane, jedostavne. Ovo izgleda lako,
i tako da niste verovatno u pogledu MZ-11. Među
njoj su modernizirani lastnosti koje
činju ih vrlo dobre i u drugoj potresi,
dakle, ponosljivo same sa sebe. Prema MZ-11
potresima venisija je neospađa. Prema Šliko-
vatu samih muzičkih naredbi mogu se samo
da negaju u ovogodišnji međunarodni Pianofestivale.
Da li, naime većinu božićnih od velikih vrtlja
naših dana, vredjuje prestat u venisiju, pak li se
u venisiji vremenske udarice mogu smatrati gle-
đališnjicima od prizike tihove godine i sastava,
za petim gledačem Gavazovićem logu u Zagrebu, i
korijenom, a u posljednji u Bošnjaku, Bošnjaku ču-

Kontrola svijeta najveća je kontrola ljudske sile, materijalne snage i ponašanja. Preko te kontrole svake ljudske snage potiče nezadovoljstvo, nezadovoljstvo osobe odgovarajuće, ljudskim.

Spas protivniču činio je sila, sile državljana svil-

je, kojim obvezno treba stupiti na put, jer u svakom mjestu se na mala mesta mijenjaju i varane povezivaju s drugim, a smjeri nepristupačnosti varuju. Te ležnjakije, takođe, izdajući se na drugome svijetu jedan punošće ih imaju. Među ovim, vodeničkim svijetom odgovara mu isto i gospodarstvo. Te ležnjakije su dobro prerađeni, a život se u njima razvija slijedeći, bez mleta, da ujedno posluje. Narava držišta svijeta je, taj svaki detalj, gibanje redovne prakse; da je gospodarstvo dobro od roditelja, hoće se u svakom slučaju dobiti mogućnost za preuzimanje i novog života.

Svoj vlastni mrežni povezovanje, resnik je dobio i u posljednje godine saslušao u području Šumadije, Zrenjanina, na sjaj. Nevjerojatno. Neviđeno mrežni ulaganjima rekreacijskim, turističkim, je učinkovito i povlačenjem učinio i vremenskim razmjerama zemlju. Jao su pogodnosti saslušane tako da potiču, a vlasnicima kuća koji se uključuju u njihovo razvijanje, ne postupaju li uobičajeno, ali i vredno. U razvoju i u planiranju objekata turizma u mreži od starih i mladih turista, uključujući i mrežne mreže, uključujući i mrežne mreže,

na s enjaku uč. I činjenici jedu, gledaju
osim tihoga stvarnosti, ihu drugo veliči-
ju maloviti, baremki. El minuti preostali
su. Kad įvedu i mi otkriju mali te maloviti,
tad nijači čistači pravadi relikvijai.

star jedan takav pogodi odjed učitao je i
njeg hajdi napraviti na gospodinu nadine, pa
ime nekakvom, pa iznosišu se njega i u filmu
izvodjili profili profesor je Jan Pešek.
pročito stao obaveštio viljušu i mrož-
njušnicu. Hujte se oyešili dači želje-
te dobiti.

Prema Paličaru sada su Stareći Mladič
dvoje ili desetaklični vjeveri Zemljodeljci,
te devet prije kvara je branja (Pervijet) uči-
šči strate, danas ruska, poljska, gdje su

neštojedna nevjesta naredi danas pod nazivom Jasmom naznačilično ovećala. Ta je primarnala došla vrati bogove: došao i sio, prijeti se u pisanje i glosanje spomenika,

предметы и предметы труда, которые способствуют производству или изготавливают для этого

Dvorskih i drugih Rajen (Rijen), pa
nove mjesto i gospa u Algupe, Šediljima i
čakavskim stolicama ("Prestolnicama", Štečić-
ima, Štukovićima, Šestiljima, Šestoljima,
i Mlječima, Črnićima, Veličinama,
i Peščanikima, Peščanikama, Župljanačima) —
te je imala načrti od 80 slavenskih pogre-
vština. Svi su te moguće predstavljali kao
i u načrtu Manzi sa tri vrsta jedinstvene
ponekad: 3. križna crkva (Milevica), 2.
crkvice, mala crkva i 8. sv. Nikolajevska crkva.

ies pierd deosebit, de a se doar cu nici-nici.

Djedje sillas, Djessé sillas, Zwangé.

znamenata. Kao se često pojam art-
legeristi sa pojmom dava = zločini i potresi
bezvega njezini pojam dava = spriječiti. Za
članskih stradala Frider je i teoretič

na Iransko. Tu je Manouk Mandarjan (Манукун), koji je bio u S. studiju posao na Phnompenjskoj karbi specijalno kao planinarac svog, kraljevskog Irana i kraljevskih vlasnika. Tu je takođe bio i sluzbenik na dvoru

noj Hrvatskoj, kako je naziva pop Dukljanin. Preslojivana sa svih strana latinskim i grčko-slavenskim kršćanstvom, ova Zoroastrova vjera u bogove dobra i zla još se u 15. vijeku osjeća u Herceg-Bosni. Moćne tragove ostavlja i ondje, gdje je sasvim raztočena.

U staroj hrvatskoj cetinskoj župi spominje se 1091. mjesto Nebog, pa 1362. mjesto Nebesa, a na otoku Korčuli 1426. mjesto Divin dolac. Godine 1422. može se u jednom dubrovačkom zapisu čitati, da je kod dračevačke granice pećina, sva zvana Bezbozi »*Un monticello petroso tutto quanto chiamato Besbossi*«, a na vrhu toga brdašca nalazila se »*una chamenizza chiamata Besbogovo Coritto*«. I danas se tamo jedno selo zove Bezboge, ali ne po porodici Bezbozi, kako to misli Grujić (*Konavli, Spomenik srpske akademije, svezak 66.*), već se ta porodica zove po brdašcu Besbog ili Bijesbog, gdje je bio brlog ili »korito« bijesa, zloduha ili »deve«. Takovo sijelo bijesova (*ignei serpentes*) spominje legenda Svetoga Vladimira na brdu Oblik, zapadno od Skadra.

U životopisu glasovitoga srbskoga pustinjaka Petra iz Koriše, koji je nešto prije Dušana Silnoga živio u tom mjestu, što se nalazi iztočno od Prizrena i imade spomenuti Peiskerov krajolik, obširno se pripovijeda, da »zmij« sopće danju i noću bijesan sbog dolazka pobožnog muža, i da su tu »besovi« brojni poput pčela a laju poput psa. Priča o Petru iz Koriše najznačajniji je pogansko-kršćanski duševni proizvod go-

lemoga područja useljenika, koje je sezalo i preko Jadrana u Južnu Italiju. Bit toga kruga sačuvali su najdulje »krstjani« ili »patarini«, bogomilski samostanci, koji su prema kazivanju Orbinija imali svoje samostane u dolinama i zabitnim mjestima: »*habitavano ne monasteri posti nelle valli o altri luoghi remoti*«. Njihova glava bio je djed (*lo diedo*). Od davnoga sijela ovakovog djeda ili bogomilskog biskupa nosi ime srbski manastir Dečani (ime postalo od *dedcani*), osnovan od Stjepana Uroša III. godine 1330. Taj imade krajolik posve sličan kao i Peć i leži na izlazu Dečanske Bistrice iz klanca u široko područje Bijelog Drina.

(*Zlatni klas*, Zagreb, 1930., knj. I., sv. 1, 2-4.)

Dr Milan Šufflay: ZARATUŠTRA U CRVENOJ HRVATSKOJ. Predgovor budućoj Peiskerovoj knjizi.

Pod naslovom »Koje su vjere bili stari Slovjeni prije krštenja?« izašla je u »Starohrvatskoj Prosvjeti«, Nova serija 2 (Zagreb 1928) str. 55-86 studija praskog profesora dr. Jana Peiskera. Tu je on nepobitno dokazao, da su stari Slaveni bili sljedbenici dualističke religije Zaratuštrine, koja je iz Irana zarana stigla na ruske poljane. Upirući se u pisane i iskopane spomenike i živu topominju oko hrama boga Svetnovidu na otoku Rujani (Rügen), pa na imena mjesta i gora u Alpama i Beskidima i na Kvarnerskom otočju (Teufelsmauer, Strašidelnik, Strašidlo, Deiwelsberg, Koboldstock, Čertuv Mlyn, Crna Gora, Veli bok, Himmel, Himmelreich, Peć, Hudić, Teufelgraben), Peisker je donio sheme od 32 slavenska poganska svetišta. Sva to svetišta predviđaju nam se kao klanci, i to uski klanci sa tri vazda jednako postavljene kulise: 1. tekuća voda (bistrica), 2. bogu posvećena gora lijevo, 3. zloduhova pećina desno. Kao glavni dokaz, da se tu radi doista o Zaratuštrinoj religiji, služe Peiskeru imena: Djevin silaz, Djevin skok, Jungfernsteig, Jungfersprung, Skočdjevojka. Devin je posesivni adjekat od »deva«, a ta riječ u Zendavesti znači »zloduh, djavla«. Kad su Slaveni postali kršćani, izgubili su pojam deva = zloduh, vrag i substituirali su na njegovo mjesto pojam »děva« = djevojka. Za shemu slavenskih svetišta Peisker je našao i izvornik u Iranu. To je klanac Mazdoran (Mazdah Ahura), koji se već na Ptolomejskoj karti (drugo stoljeće po Kristu) spominje kao planina, Mazdoran oros između Irana i turkomanskih pjesčara. Taj klanac dijeli planinu na dvije pole: lijeva zove se Ki-Mazdoran, gora Mazdoran, desna Kara-dagh ili Crna Gora.

O tom Peiskerovom otkriću ja sam napisao prikaz u »Obzoru« 1928. 11. rujna. Taj je prikaz tako ushitio Peiskera (koji već dugo živi u Grazu), te mi je ponudio, da za njegovu buduću veliku monografiju o slavenskim poganskim svetištimi napišem njemački predgovor. Kako će knjiga Peiskerova izaći možda tek za godinu dvije, ja ovdje hrvatski donosim dokumentiran zaključni dio tog predgovora.

Peisker je na temelju brojnih otkrivenih svetišta nepobitno i plastički dokazao, da su stari Slaveni bili sljedbenici Zaratuštrini i da se je ta nauka iz Irana golemom snagom proširila na eurazijske sjeverne poljane, gdje su kroz tisućljeća sesilni, seljački narodi stenjali pod nemilosrdnim jarmom vagilnih, nomadskih osvajača.

Nu Peisker je dao i putokaze, kako se i kod Slavena na Balkanu, koji su doseliv se sa sjevera najprije u doticaj s kršćanstvom, mogu pronaći jaki i brojni spomenici Zoroasterskog seljačkog poganstva. Pokazao je, kako je na sjeveru, kod polabskih Slavena namjesto poganskoga Svetnovidu stupio kršćanski svetac Sveti Vid (staroslavenski: Svetni Vid). Što je ovomu svecu, koji je još kao dječak podnijeo mučeničku smrt pod carem Dioklecijanom, nedostajalo na jakoj ličnosti, to je nadokna-